

to prav, zakaj kar je dobro, naj ostane; al od druge strani je žalostno, da se ne prenaredi to, kar prenaredbe tako kervavo potrebuje. Poglejte v naše ljudske šole in če ste poštteni, recite: ali ni bil naš narodni jezik spet pravi pankert povsod? Razun branja še celó od slovnice slovenske ni nikjer ne duha ne sluha! „Saj imamo „praktično slovensko gramatiko“ — nas utegne kdo zavrniti. Da! imate jo; al ne zato, da se bi naši fantje slovnično domačega jezika učili, ampak ta „praktika“ je le za to, da se uči še po drugi poti — nemška „sprachlehre“. Da se pa pravilno domači jezik res ne uči v ljudskih naših šolah, so pri preskušnjah pričali očitno učenci sami, ki so kazali, da ga le toliko znajo, kolikor so ga iz doma seboj prinesli v šolo, skor ne mervice več. Dosti bolje je v tej zadevi v št. Jakobški šoli, kjer za omiko narodnega jezika skerbni učniki iz lastne ljubezni do njega delajo kar morejo, in to gotovo le vesvoljnemu šolskemu nauku v prid. Ako človek pogleda ono „praktično“ gramatiko, mora se čuditi, kako je mogoče bilo tako stvar v ljudske šole vpeljati! Dajte fantičem prosto domačo slovnico v roko, ne pa take, kjer že perve besede ne razume in ktera ni napravljena, da bi se šolarček učil svojega maternega jezika od konca do kraja, ampak je le galeja, v katero se slovenski jezik vprega, da hlapčuje nemškemu. To je spet ravnopravnost, da se Bogu smili! Slišali smo z veseljem, da prihodnje leto bo rodoljubni katehet gosp. Zamejc po višem dovoljenji učil keršanski nauk v domačem jeziku; vendar ravnopravnost narodna zahteva, da se ljudske šole vse drugač osno-vajo. — Še huje kakor v omenjenih teh šolah stoji pa s slovenskim jezikom v gosp. Waldherovi šoli, v kateri germanizacija prav veličastno kraljuje in fantje se zmuzajo iz te šole v gimnazijo in realko, da so čisto revni v znanji slovenskega jezika. Pa tudi v naši sicer velike hvale vredni n u n s k i šoli je slovenščina čisto iz tako imenovane notranje šole izpahnjena. Zakaj se materni jezik nekoliko uči v unanji šoli, v notranji pa celó ne, ni nobenega pravičnega vzroka. Dosti Krajnic ali saj Slovenk je, ki so v notranji šoli. Zakaj se tem — zavoljo ptujk — krati učenje maternega jezika, ktere ga bojo kadaj z besedo in pismom gotovo več potrebovale kakor francoščine, s katero se tako imenovana „moderna Bildung-a“ le rada spakuje brez djan-skega prida, tega res ne moremo zapopasti; še manj pa, kako to vést našim spoštovanja vrednim gospém nunam pri-pušča? — Pa vernimo se še enkrat k naši glavni ljudski šoli nazaj. Štela je letos spet v 4 razredih 811 učencov. Ako vidimo v eni učilnici po 100 in še več učencov, se nam res smilijo učenci pa tudi učniki. Tolikšno število je proti vsem zdravilstvenim pravilom, pa tudi vspeh znanstveni kakor tudi moralni ne more takošen biti kakoršen bi bil, ako bi se postavno število od 80 učencov ne preskočilo. Ako se ne more št. Jakobška šola razširiti kakor potrebe časa nanašajo, naj bi se saj preobilo število učencov, ki sili v Ljubljano, napotilo v druge glavne šole, kakoršnih imamo po deželi dosti in v kterih se to nauči kar v ljubljanskih. Imenik učencov kaže, da je dosti takih vmes, ki bi lahko v Radoljci, Kranji, Kamniku itd. v šolo hodili, da bi se odvernili gnječa v Ljubljani. Omenivši imenik ne moremo zamolčati, kako se je letos pisava v glavni šoli še celó iz bohoričice izverгла v nemčico, ko imenik št. Jakobške šole zmiraj stanovitno pot hodi in se edinega pravega pravila derži: piši slovenske imena po slovenski, nemške po nemški. Ako se tega prostega vodila ne bomo deržali, se bo eno in isto ime pri kerstu tako, v ljudski šoli drugač, v gimnazii spet drugač in v diecezanskem katalogu spet drugač pisalo in to samo po svojeglavnosti birokratični, ki misli, da ima oblast oktroirati pisavo po svoji volji. Naša slovenska pisava, ker se opira na temelj občne pisave Slovanov, ki z latinico pišejo, je zdaj menda na veke določena in ne bo nikdar več drugačna; zato slovenske imena šušmariti v bohoričevo ali nemško obleko, je pregrešek zoper národno

pravo ali luteranu na hvalo ali pa nemcu; obojega se mora katoliški Slovenec odkrižati.

Naj omenimo zdaj še ljudske protestantske šole v Ljubljani in pogledjmo, kako se ondi slovenščini godí, za katero ji mesto učnika plačuje. Čuli smo, da izmed 19 učencov se jih je le malo slovenščino pridno učilo. Ako ne bo vprihodnje bolje, se ne splačajo stroški, ki jih mesto za to ima. Zato je gosp. župan Ambrož, ki svojo pozornost posebno obrača ljudskim šolam in je tudi to šolo obiskal, na koncu preskušnje pomína vredne besede govoril fantičem, ako se prav spominjamo, takole: „Vidil sem v šolskem ime-niku, da nekteri izmed vas so v Ljubljani, drugi v unanjih deželah rojeni. Vprašam vas: kje je vaša domovina? Prav za prav je naša domovina tam, kjer smo rojeni; al tudi tam, kjer smo izrejeni bili, kjer živimo in si kruh služimo, je naša druga domovina. Po tem takem imate vsi nekake dolžnosti do Krajne, kjer ste zdaj doma. V vaših bukvicah sem bral lepo pesmico: „Domovine, svoje drage domovine se okleni z vso močjo“. Spolnajte tedaj zvesto, kar ta pesmica opominja. Vaši starši so v naši deželi prijazno sprejeti bili; oni in vi ste sedaj naši deželani. Zato ji to ljubezen povračujte tudi z ljubeznijo. To pa zamorete sto-riti, ako spoštujete naših domačih ljudi navade in njih jezik. Da spoštujete njih jezik, terja že hvaležnost od vas, terja pa tudi vaša lastna korist, kjer v tej deželi bote morebiti tudi vi svoj kruh si služili. Veselilo me je slišati, da se tudi v vaši šoli uči jezik naše dežele; al žalilo me je, da se vas je tako malo lotilo tega nauka. Bodite v prihodnje bolj marljivi v tem! Verjemite mi, da mi domači potrebe svoje dežele najbolje poznamo in če se naši domoljubni možje potegujejo za svoje pravice, ne mislite, da je to so-vražstvo do drugih, ki niso naši rojaki, in da s tem, ako vam priporočam učenje našega jezika, le vaš prid zahtevam, s kterimi prijazno vkupaj živimo. Čeravno ste še mladi, vendar se zapomnite dobro, da tak ni prijatelj dežele, kteri se ne ravna po šegah in potrebah njenih. Jez bom v svo-jem novem opravilstvu večkrat vašo šolo obiskal, in vese-lilo me bo viditi, da moj današnji prijazni ogovor ni ostal brez dobrih nasledkov“.

Povabilo

na pristop v prv. dovoljeno

pravoznansko društvo v Ljubljani.

Njih c. k. apost. Veličanstvo so s prejšnjo odloko od 23. julija 1861 blagovolili napravo pravoznanskega društva v Ljubljani dovoliti, ter dotične ustanove (štate) najmilostljiveje poterediti.

Po §. 1 teh ustanov je namen tega društva, pospeševati pravoznanstvo sploh in z ozirom na posebne deželne razmere.

Društvo hoče v ta namen:

- Napraviti čitavnico in nabrati sčasoma pravdoznansko knjižnico;
- napeljati spomenke, razkladbe in obravnavske vaje o pravo- in deržavoznanskih rečeh v nemškem in slovenskem jeziku;
- izobraževati slovensko pravoznansko imenoslovje;
- izdajati važnejše obravnave svojih udov, po okoliščinah pa tudi druge pravoznanske spise.

Društvo se bo vsaj po enkrat vsaki mesec shajalo; in napravi se vprašanjka škrinjica, v kateri more kdorkoli brezimenno društvu vprašanje o pravdoslovnih rečeh postaviti, da mu na-nj odgovori.

Društveni časnik bo pod naslovom: „Obravnave in oznanila pravdoznanskega društva v zvezkih primerne oblike izhajal vsaj vsaki drugi mesec, ter se vsem soudom pošiljal brez stroška. Časnik bo zapopadal:

- vse, društvo tikajoče oznanila;

- b) zapisnike in izveštja o društvenih obravnavah;
- c) pregled vseh prihajajočih imenitnejših razsodbe avstrijskih sodnij;
- d) druge za društvene soude znanja vredne glase, posebno novejšje prikaze pravoznanskega slovstva.

Iz tega pojasnjenja bo moč razviditi, koliko koristi in prida ponuja pravoznansko društvo tudi tistim soudom, ki v Ljubljani ne prebivajo.

Ker društvo ni le zgolj za pravdoznance namenjeno, tedaj se s tem vsi, ki so nam tovarši po opravi, vsi deželni zborniki, svetovavci kupčijske komore in občin, in sploh vsi izobraženi prebivavci kranjske dežele povabljujejo na pristop. Končno ali definitivno sprejetje opravlja po §. 3 ustanov društveni izbor.

Letni prinesek je za ude v Ljubljani bivajoče na 6 fl.; za unanje na 4 fl. odmerjen, tako nizko v nadi, da število deležnikov prav veliko naraste.

Posebno naj tisti, ki morejo z enkratno malo žertvico od 25 fl. postati začetniki (ustanovniki), ne zamudijo, zasluziti si s tem posebno zahvalo društva in poznejših rodov, ki se bodo društvene kužnice posluževali.

Nadjamo se za terdno, da ne bo nikogar motilo natolcevanje nekih, ki nam brez vsakega vzroka podtikajo namene, katerih ne poznamo, in katerih po prv. poterjenih ustanovah, naši nepremakljivi podlagi, nikdar imeti ne moremo.

V Ljubljani 16. avgusta 1861.

Začasni opravilniki:

Mestni župan Ambrož. Dr. E. H. Costa.

Luka Svetec.

Kratkočasno berilo.

Kdor po svetu gré, marsikaj zvé,

ali:

Kako se ujec Koča za „Novičarja“ poteguje.

(Dalje.)

V omenjenem mestecu je bil ravno eno saboto sejm in tudi jez s svojo robo tam. Imel sem neko opravilo, kar ljülo (fajfo) zapalim in zato Štefanu izročim barantijo, dokler da nazaj ne pridem. Grem tebi nič meni nič po ulici, kar me neki škric napade, in mi ljülo s srebrom okovano, ki mi jo je tu moj Miha za vezilo kupil, iz ust potegne. Rečem: „Prijatelj! se pa to tudi spodobi?“ Pa on odverne: „Pin pijomtar, mitkümen.“ — Hem! grem za njim, kar prideva do nekega nemškega napisa, ter mi reče na-nj kazaje: „Do lezen!“ Odgovorim: „Niks tajč, pa vendar dajte mi ljülo nazaj.“ On: „Niks do“, ter me zapusti. Prav žal mi je bilo za ljülo in sam ne vem, kaj da bi storil. Gré memo mene neki po gosposko oblečen človek; jez k njemu stopim in ga prosim. Gospod blagovolite mi povedati, kaj da je pravi ta-le napis? Uni nekoliko obstoji, napis bere in beseduje: „Kadar bürja tükaj frülü, se ne sme po ulicah tobak piti.“ Lepo se zahvalim. Ker pa spet ostanem, si mislim in dem: Ti salaboljski kozel ti! se li to pravi bürja früliti, če sëm ter tjë jüg potegne? in grem za nosom svojo pot.

Za saboto — nadaljuje ujec — pride nedelja; jaz se podam v cerkev, Štefan pa domá ostane na podu pri robu. Ko pridem od maše, vidim dva lonca in pa pet piskrov na strani stati. Vprašam Štefana: kaj da to pomeni? On pa mi reče: „Neka gospôska je tû bila, in si jih je odbrala.“ Štefan! — zarežim — ali ne vejš li, da kratko in malo tega ne terpim in da sem ti že tolikrat velel: v nedeljo in v praznik ne! — Sem ji tudi jaz tako pravil — se zgovarja Štefan — ker pa le ni nehala me nadlegovati, ji rečem po maši spet priti, kadar bote vi tükaj. — Še ne izgovoriva, kar neka razoglavka na pod prikrevsa. „Ta je tista“ — veli Štefan. — „Mož! koliko hočete za to robo?“ — Odgovorim ji: „Ljübika! danes ni na prodaj.“ Ona: „Za Božjo voljo, ali nimam v čem kühati. Moj gospod je sinoči na-

terkan domú prikoračil in v kühno k meni se prigüncal; nevoljna mu rečem par besed, pa kot volek nad me plane, da se mu moram braniti, in pri ti priči so tudi lonci zaropotali.“ — „Mi je prav žal; al ne more drugač biti: v nedeljo in v praznik ne.“ Ona: „Ne bodite vendar tak terdi; ne morem kühati in take posode mi nihče ne posodi; kaj ni sam Bog rekel, ako bi osel v nedeljo v kapnico padel, da se iz nje izleči sme.“ Jaz: „Bog ni nikoli rekel „v nedeljo“, ampak „v saboto“ in zatega voljo še enkrat in zadnjič: „Naj že bo jütri zjütraj, danes pa ne.“ Ona rezo: „Mož! moj gospod je pijomtar, — bo pa sam sem prišel.“ Jaz: „Me bo veselilo poznati vašega gospoda; pa še bolje stori, ako domá ostane“ — ter ukažem Štefanu pod zapreti in za menoj v gostivnico zajterkat priti. — Komaj dober šterteljc ure priteče, kar pridervi neki škric v gostivnico, ter vpraša terdo po „Ribničanu“. Me zagledavši pride bliže — in kdo je bil? Tisti pijomtar, ki mi je bil poprejšni dan ljülo vzel. Si mislim: Ti si mlin prinesel. Stopi pred me in me pisano pogleda, jaz pa njega tudi tako. Kar se mu hipoma obraz razvedri, ter mi prav pri ljudno in kar še več tudi po slovensko dé: „Prijatelj! ne zamerite, če sem vas včeraj razžalil; al postava je taka.“ Jaz: „In postave se moramo ne le samo natanko, temuč tudi pravično deržati.“ On: „Kaj pa da“ — in beseduje na dalje: „Moja gospá mi je pravila, da ji nočete loncov prodati.“ Jaz: „To ni rejs. Včeraj, kolikor drago, na cente ju na vatlje, — v nedeljo in v praznik pa ne.“ On: „Včeraj jih nismo potrebuvali, pa sinoči je ona po nerodnosti vse lonce na tlatelebila; zatoraj dajte mi jih, da brez jedi ne ostanem.“ Jaz: „Sem še vaši ženi in tudi vam rekel, da v nedeljo in v praznik ne.“ — On razkačen: „Ribničan! sila kola lomi — pri tej priči ti zapovem, daj moji dekli odbrano posodo.“ Jaz pa pokličem gostinčarja in pa šišnega hlapca ter rečem: „Bodita tako dobra, z menoj na pod iti. Pridemo tjë. Pijomtar: „Kje je moja posoda?“ Jaz: „Nikjer ne — in na dalje govorim: ali prav tisto hočete imeti, ki jo je vaša žena si odbrala?“ On: „Prav tisto.“ Jaz: „Je ne morem dati, morebiti bi bili pa tudi z drugo zadovoljni?“ On zarobljeno: „Prav to hočem imeti, ter reče dekli: „Mica! poberi jo in pojdi domú.“ — Jaz: „Počasi: vi ste mi včeraj po postavi ljülo vzeli, ni li rejs?“ On: „Se vejda.“ Jaz: „Ni rejs! vi ste si ji jo po sleparsko prisvojili, včeraj ni celó nič bürja frülila, ampak je sam jüg enomalo pihal — se obernem proti gostinčarju in hlapcu prašaje: „Ali ni rejs?“ Ona pa sta odgovorila enoglasno: „Rejs je rejs.“ — Jaz na dalje: „In vi velite, da ste mi po postavi ljülo vzeli? Čüjte! jaz pa ravnam po božji, cerkveni in pa po cesarski postavi; za tega voljo vam pa danes drügega storiti ne morem, kot to-le: To posodo si je rejs vaša žena odbrala, pa posoda ni plačana in vi se priderznete pred plačilom jo od mene imeti; posoda je božja in pa moja; jaz pa mož beseda ostanem, da v nedeljo in v praznik ne. Tako lahko vejste, da danes posode za vas nimam! Zdaj zagrabilim največi lonec izmed tistih, ki jih je bila odbrala njegova baba, in ga bütнем med drüge odbrane tako, da je tisti hip vse le — sama črepina. „Tako jaz ravnam — mu jo zadnjič zakrožim — če sem vam pa krivico storil, pa me pojdite tožit; se bom že odgovoril, sej danes še tükaj ostanem, ker po božji postavi vsaki sedmi dan in praznik počivam.“ — Pobral se je z dolgim nosom. — Jaz pa drugo jütro prav zarano „fük!“ čez Savo proti Samoboru. Slišal sem pozneje, ker takrat še ni vsak Ribničan tergovec bil in se torej naša roba v vsakem kotü dobila ni, da je mogel šest ür daleč, to je, v Zagreb poslati po lonce.

Pravo! pravo! pravo! zavpijejo vsi z enim gerlom, ter za kupice poprimši velijo: Živijo ujec!

Miha. Potem takem pa vi, ujec, tistemu ljubljanskemu pijomtarju, kterege ste gori omenili, nič dobrega ne privošite?